

Over lust, verlies van onschuld, verlangen, religie en rollenpatronen

Het palet: billen borsten vagina's fallussen penetratie

Lidy Jacobs,

'Mrs and Mr Miller',
2007, collage 50 x 40 cm,
Courtesy Gallery Cokkie
Snoei, Rotterdam

Rosa Boekhorst, tekening in kleurpotlood op papier uit de serie 'display of power', 2006, 21 x 29,6 cm (A4 formaat)

Roos van Put Zijn er verschillen tussen goedkope pornoblaadjes en kunst met een hoog pornografisch gehalte? In de zoektocht naar het erotische of pornografische naakt in het oeuvre van vrouwelijke kunstenaars blijkt dat het gebruik van expliciete seksuele scènes soms door de beschouwer verkeerd worden geïnterpreteerd. Wordt de blik van de toeschouwer gekanteld in deze kunst? Wordt het gewone ongewoon? Of vice versa? Is er een gelaagdheid aanwezig? Wordt hier psychologie van de koude grond bedreven of zien we werkelijk meer dan een opengesperde vagina? Wordt harde seks ingezet als middel om het begerige oog van de toeschouwer te verleiden? Lees, kijk en oordeel zelf. Zes vrouwelijke kunstenaars vertellen over hun werk. Over het waarom van erotiek, seks en porno: Lidy Jacobs (48), Hinke Schreuders (37), Madeleine Berkhemer (34), Esther Janssen (31), Petra van Noort (26) en Rosa Boekhorst (25).

Bij de ene kunstenaar wordt met pornografische scènes verwezen naar een onderdrukte positie, terwijl de ander juist met de vrouw in de klassieke onderdanige rol van 'spermaontvanger' het tegendeel wil aangeven: dat van een sterke onafhankelijke dame, bevrijd van een aloud rollenpatroon. Het verlies van onschuld is in verschillende varianten onderwerp, maar een aantal kunstenaars stelt juist het verlangen, de lust en het ultieme genot van seks voorop in het werk. Bestempel je dergelijke kunst echter als pornografisch, dan stuit je op verzet. Zoals het ook niet de bedoeling is te vermelden dat sommige vrouwelijke kunstenaars opgewonden raken van pornografische beelden. Anderen hebben daarentegen bij het maken van een werk of het doen van een performance juist wél de bedoeling zelf opgewonden te raken, om dat door te geven aan het publiek.

Opmerkelijk binnen dit rijtje vrouwelijke kunstenaars is dat de jongste onder hen – Petra van Noort en Rosa Boekhorst – pornografische werken vervaardigen om over de klassieke onderdanige positie van de vrouw een statement te maken. In de kunst van Rosa Boekhorst contrasteren bijvoorbeeld de tot in detail getekende vagina's tussen opengesperde dijnen met de Bambi-achtige ogen van de poserende vrouwen. Pure onschuld versus expliciete seksualiteit. Zowel Boekhorst als Van Noort zijn opgegroeid in een tijdperk waarin de bimbocultuur hoogtij viert. Beelden van pubermeisjes die zich kleden als uitdagende vamps, MTV clips waarin vrouwen bij wijze van spreken schreeuwen om genomen te worden, het liefst zo hard mogelijk, zijn voor deze generatie dagelijkse kost. Blote billen en borsten vliegen in het rond. Geilheid is het motto. Bij de tekeningen van Rosa Boekhorst moet het werk in echt zien om de intimiteit echt te voelen. De lijnen zijn heel dun, vervliegen bijna, waardoor je met je neus op de tekening moet gaan staan.

VERVUILDE BLIK

Rosa Boekhorst: "Door de beeldcultuur van tegenwoordig is de blik op seksualiteit vervuild. Door die opengesperde vagina's, dat 'right in your face' ontstaat de indruk dat ik supergeile werken maak. Het wordt door velen eenduidig geïnterpreteerd. Terwijl ik het juist over iets anders dan die opengesperde vagina's heb. Met het zachte in mijn kunst, geconcentreerd in de koppen en de lijnvoering, wil ik juist de superioriteit van het vrouwelijke aangeven. In pornoblaadjes hebben vrouwen altijd een bepaalde uitdrukking, in mijn werk wil ik ze een ongeschonden gezicht geven. Ik vind zachte-aardigheid een vorm van intelligentie, precies tegenovergesteld van wat doorgaans onder intelligentie wordt verstaan. Die zachte-aardigheid gaat over zelfvertrouwen en dan ontstaat een ander beeld bij de gespreide benen. In porno hebben vrouwen nog steeds een onderdanige positie, sommige mensen (mannen en vrouwen) stellen dat de strijd van het feminisme allang is gestreden, daar ben ik het niet mee eens. Er is nog veel onderdrukking."

In het werk van Petra van Noort zie je opengesperde vagina's meer dan levensgroot op de muur getekend. Zo ook momenten vlak voor de penetratie. *Hardcore* porno. Ogenscheinlijk. Zij laat zich inspireren door onderdrukking. In porno en religie ziet zij een overeenkomstige positie van de vrouw. "In veel religies worden vrouwen onderdrukt door mannen. Ze nemen regels aan die mannen hebben opgelegd, zonder na te denken wat deze regels voor hen zelf betekenen. Dan bevind je je in een achtergestelde positie. Als je in pornoblaadjes kijkt, zie je vuisten in vagina's verdwijnen. De vrouwen lachen bij deze handeling. Die emotie komt in mijn ogen niet overeen met de actie. Vrouwen doen dergelijke dingen misschien uit een zucht naar waardering. Als je een lekker wijf bent, word je gewaardeerd. Maar dat wordt volgens mij opgelegd

door mannen – zoals in bepaalde religies de mannen vaststellen dat vrouwen thuis minder mogelijkheden hebben om zich te kunnen ontwikkelen. Ik vraag me af of vrouwen dat zelf ook willen. Daar verwonderde ik mij over.” Van Noort heeft niks tegen porno. Zolang mensen vrijwillig en met plezier er aan deelnemen. “Maar ik denk dat wanneer vrouwen zouden nadenken bij wat ze doen, ze veel zouden laten. Of – net als binnen religie – veel dingen anders zouden doen. Als vrouw van nu bevind je je toch in een bimbo- en schoonheidscultuur. Vaginacorrecties, noem maar op. Het is allemaal nep. Net als de pornocultuur. Door de documentaire ‘Beperkt houdbaar’ gaan er gelukkig andere stemmen op. In mijn werk gebruik ik de cartoontechniek om het onderwerp te relativiseren. Mijn boodschap komt beter over als ik niet alleen de verschrikkingen laat zien, maar ook mensen laat grinniken. Zo breng ik het dichterbij menselijke emoties. Ik spring niet op de barricades, maar wil mensen wel even laten nadenken.”

AAIBARE FALLUSSEN

De grap – soms doorgevoerd tot hilarische proporties – zit verborgen in de kunst van Lidy Jacobs. Decennialang al richt zij zich consequent op seksualiteit. Haar wollige aaibare Willy's (fallussen) en copulerende konijnen zijn nog altijd een geliefd kunstobject. Ze zijn aangekocht door musea en vertegenwoordigd in diverse particuliere verzamelingen. Seks laat zich in haar kunst zien als een lekkere bezigheid, geen rollenpatronengedoe tussen man en vrouw, men geniet volop en er is ruimte voor lol en luchtigheid. “Ik ben gevoelig voor het seksuele genot. Maar dat ervaar ik ook bij erg lekker eten. Kan ik zomaar rode wangen van krijgen. Seksualiteit heeft energie, dat is uit de natuur op een authentieke manier ontstaan. Pornografie is een mensenverzinsel, een resultaat van de mogelijkheid seksualiteit te reflecteren. Als je mijn werk ziet van al die copulerende mensen, die likken, penetreren, pijpen, twee of drie meter lang, krijg je een mooie beweging. Een stroom van energie. Terwijl het tegelijkertijd grappig is om te zien. Ik vind dat absurde ook wel spannend. Als je het hebt over het thema van penetreren, bestaan er honderden variaties. Het houdt niet op, net als bij Bach.”

Bij de werken waarin zij delen wegknipt – de ‘Porn Out’-stukken – haalt Jacobs de identiteit van de hoofdrolspelers weg. “En dan blijft de energie over. Een mens is een voyeur. Ze willen altijd weten hoe een ander het doet, met mijn werk geef ik ze de mogelijkheid urenlang naar seks te kijken zonder dat ze gêne voelen. Ik ben geboren met een groeiafwijking, wist dat ik altijd de lengte van een kind van negen zou hebben. Dan weet je al vroeg dat je anders bent. Ik heb altijd naar anderen gekeken, een geobsedeerd kijken zou je kunnen vaststellen.” Ze deelde mensen in categorieën in. “Dan krijg je ook oog voor seksuele details. In de porno-industrie zijn mannen bijvoorbeeld vaak ‘dummies’. Ik zag Rocco, een pornoster met een indrukwekkende, knappe piemel. Ik weet nog dat ik enorm moest lachen om die filmsterachtige glossy allure en dat kitscherige verschijnsel van die fallus. Ik heb geen angst voor fallussen, maar heb wel oog voor de verschillen onderling. Familiesoorten zou je kunnen zeggen. Ze zijn allemaal anders.”

“Je ziet dat lichamen in pornografie elkaar nauwelijks raken. In mijn werk kun je dat goed zien: er zijn maar kleine delen waar de lijven werkelijk contact hebben. Er wordt niet gestreeld. Terwijl je huid het meest zinnelijke is. Het woord ‘huidhonger’ komt bij mij vandaan. In de pornografie zie je dat mensen er op hun mooist bij liggen. Hoe komen de billen het beste uit? Het is allemaal nep, de toeschouwer moet worden verleid. Verlangen speelt zeker een rol in mijn kunst. Ik heb knuffels bijvoorbeeld laten zweven, puur vanuit mijn eigen verlangen om gewichtloos te zijn, te kunnen vliegen.”

HUID EN VERLANGEN

De huid en het verlangen zijn ook terugkerende elementen binnen de kunst van Madeleine Berkhemer. Zij gebruikt panty's. Een tweede huid voor vrouwen. Over het genot dat uit haar werk spreekt – bijvoorbeeld een vrouw die door verschillende mannen tegelijkertijd wordt genomen en daarvan zichtbaar geniet – is zij duidelijk: “Mensen doen er soms zo moeilijk over. Kunst gaat over genot. Erotiek is genot. Ik heb een afgietsel van mijn eigen been gemaakt uit brons, ‘Molly's Leg’ 2006-2007. Dit is een studie voor een groter werk geïnspireerd op het Drie Gratieën beeld van Canova. Milly, Molly, Mandy worden op werkelijke grootte in Carara uit wit marmer gemaakt. Ik maak geen gebruik van deze MMM figuren, het zijn mijn alter-ego's.” Tijdens performances laat Madeleine Berkhemer de dames erotische handelingen verrichten. Ze staan op de cover van een erotisch magazine (Hustler) Milly-Molly-Mandy. En ze liggen wel eens met gespreide benen, gekleed in een vleeskleurige panty, op de kap van een Maserati. Waarvan een filmpje bestond, dat zij op YouTube zette.

Wat vervolgens werd verwijderd omdat het té was. Ze was compleet verrast. “Het erotische gehalte viel best mee”. Het boek ‘Come to the village of Milly-Molly-Mandy’ (gerealiseerd in 2000) was de aanzet tot de ontwikkeling van de alterego's; Milly, Molly en Mandy. “Drie vrouwen die de ruimte bieden mijn fantasiewereld in te vullen. Daarin spelen glamour-elementen zoals sportwagens en kleding en vooral ikzelf de hoofdrol. Het creëren van een eigen podium is voor mij een onontkoombaar gegeven. De Milly-Molly-Mandy-figuur biedt mij dat podium. Het onderzoek naar de alterego's startte met fotografie. Door te werken met diverse fotografen wilde ik de grote variëteit en intensiteit van het fotografische beeld onderzoeken. Milly, Molly en Mandy werden daardoor mediamieke werkelijkheden. Met de volgende fotografen werkte ik samen: met Roy Stuart van 1999 tot 2002, Wink van Kempen van 2000 tot heden, met Mike James in Pennsylvania (2002) en met Bunny Yeager (2003). Mijn werk gaat over genot, verleiding en subtiliteit. En niet in de laatste plaats over plezier.”

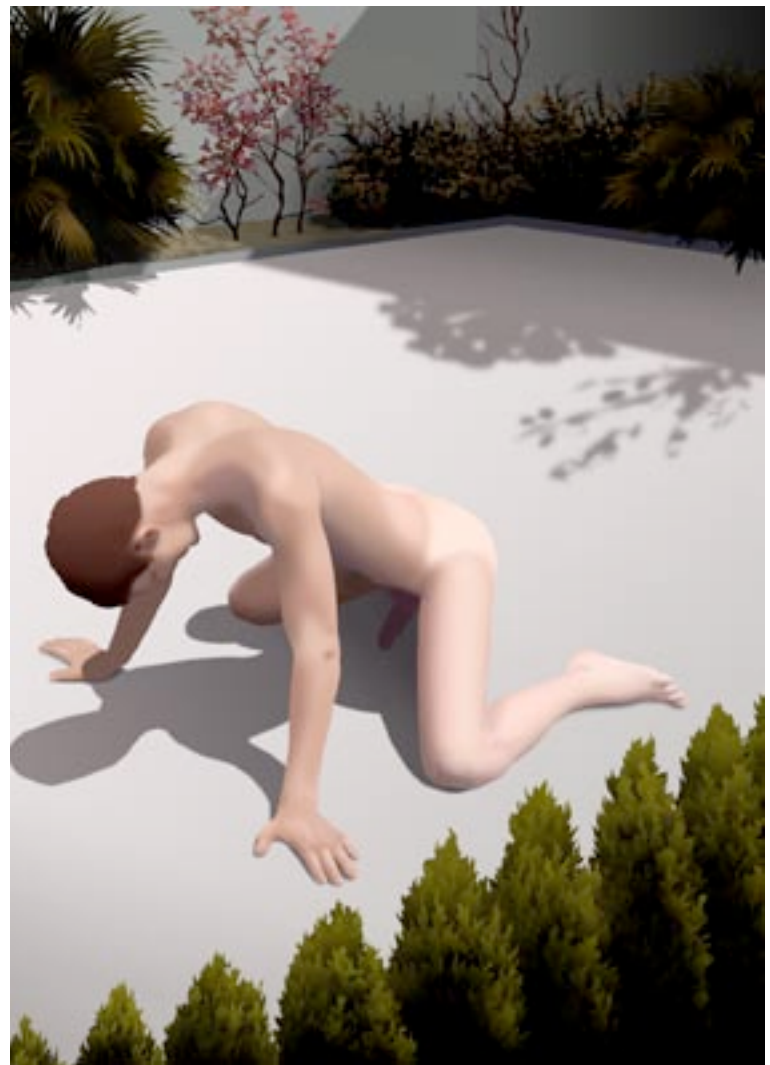
GEBORDUURD SPERMA

Hinke Schreuders laat vrouwen in haar kunst genieten van het sperma dat zij in het gezicht ontvangen. Haar werken zijn geborduurd. Niet alleen een typisch vrouwelijke, maar ook een intieme activiteit. “Het borduren vraagt om liefdevolle aandacht en het beleven van porno of expliciete seksualiteit kan net zo goed als liefdevol worden gezien. De vrouwen in deze werken genieten ervan lustobject te zijn. Omdat ze het misschien gewoon geil vinden. Ik wil beleving van lust en liefde verbeelden. Krachtige en sterke vrouwen zien hun eigen seksualiteit niet als symbool voor een allesomvattende onderdrukking, maar als onderdeel van het leven waarin ze zich niet bedreigd voelen. In hun geheel als krachtige persoonlijkheid. Sterk zijn door kwetsbaar te zijn.” Macht en onmacht of vertrouwen en overgave zijn in haar visie eerder uitingen van kracht dan van zwakte. “Bewust en openlijk voor een seksueel onderdanige of passieve rol te durven kiezen, zonder angst minderwaardig te zijn, getuigt juist van een sterk zelfbewustzijn. Op vernederd te willen worden op die manier rust een taboe. Denk aan SM zoals dat in de media naar voren komt, waar mannen altijd worden overheerst door dominante vrouwen. Andersom is onacceptabel na het feminisme. Ik doe in mijn werk uitspraken over porno en seksualiteit en in een parallel liggende laag tegelijkertijd over kwetsbaarheid. En over verwarring over identiteit in het algemeen. Porno leent zich hier uitstekend voor, vanwege de expliciete herkenbaarheid.” Een vreemde eend in deze bijt van vrouwelijke kunstenaars is Esther Janssen, zij is de enige die geen gebruik maakt van de vrouw om een statement te maken. In haar werk figureert de man als degene die de ‘bottom-rol’ aanneemt. “Mijn werk gaat helemaal niet over porno, veel eerder over volwassen worden en daarbij horend het verlies van onschuld. Spreek je over macht en onmacht, betrek ik dat meer op geen macht meer kunnen uitoefenen over je hormonen. Ik heb alleen de ‘bottom’ jongen geschilderd omdat zijn in zichzelf gekeerde, eenzaam ogende houding me raakte, heb het porno element er bewust uitgehaald. Wat mij betreft is kunst geen porno en porno geen kunst. Porno is alleen maar functioneel als je opgewonden wilt raken. Ik heb een bijna archetypische scène nagemaakt, maar de partner is er niet meer en ik zag gedurende het maakproces dat zo'n beeld heel sterk werkte. Ik wilde niet shockeren maar wel bewust verontrusten. Het natuurlijke proces van de ontdekking van seksualiteit wordt verstoord door de huidige cultuur. Ik wil de onschuld teruggeven. Heb de jongens daarom in een idyllische sfeer geplaatst, van appelbomen bijvoorbeeld, een gedroomd natuurlandschap. Poëzieplaatjes voor volwassenen, met een bitterzoete ondertoon.”

Alle zes geïnterviewde vrouwen hebben totaal verschillende motieven om het naakt – erotisch dan wel pornografisch – in hun kunst te verwerken. De kunstwereld wordt als platform ingezet om gedachten over (veranderende) rollenpatronen, het verlies van onschuld of juist ongegeneerde uitspraken over verlangen en lust te doen. Het is te kort door de bocht om na een interviewronde met zes kunstenaars grote conclusies te trekken, maar waar de kunstenaressen in de jaren zeventig vooral het ‘lustobject zijn’ aan de orde stelden, hebben de vrouwelijke kunstenaars van nu veel meer aandacht voor de eigen lustbeleving. Daarbij komt dan onvermijdelijk ook de positie van de man als ‘voyeur’ – in positieve of negatieve zin – in beeld. Porno en kunst zouden twee totaal verschillende werelden moeten zijn. Immers, daar waar je bij de ene ‘what you see is what you get’ krijgt, zou zich bij de ander op zijn minst een gelaagdheid moeten openbaren. Zou het gewone ongewoon moeten worden. In veel gevallen gebeurde dat ook. Een enkele keer niet; werd de lust opgewekt, maar de blik niet gekanteld. En dat is toch wel wat kunst zou moeten doen.

Hinke Schreuders,
'faces 13', 2003, garen en acryl
op doek, 7 x 9 x 4 cm

Esther Janssen,
'Untitled 12', 2006,
digital painting, 100 x 70 cm,
Courtesy Cokkie Snoei

Madeleine Berkheimer
performance 'L'Ecole des
Caresses', Galerie Sollertis,
Toulouse, 2006

